

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKU NIERUCHOMEGO NIEWIPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

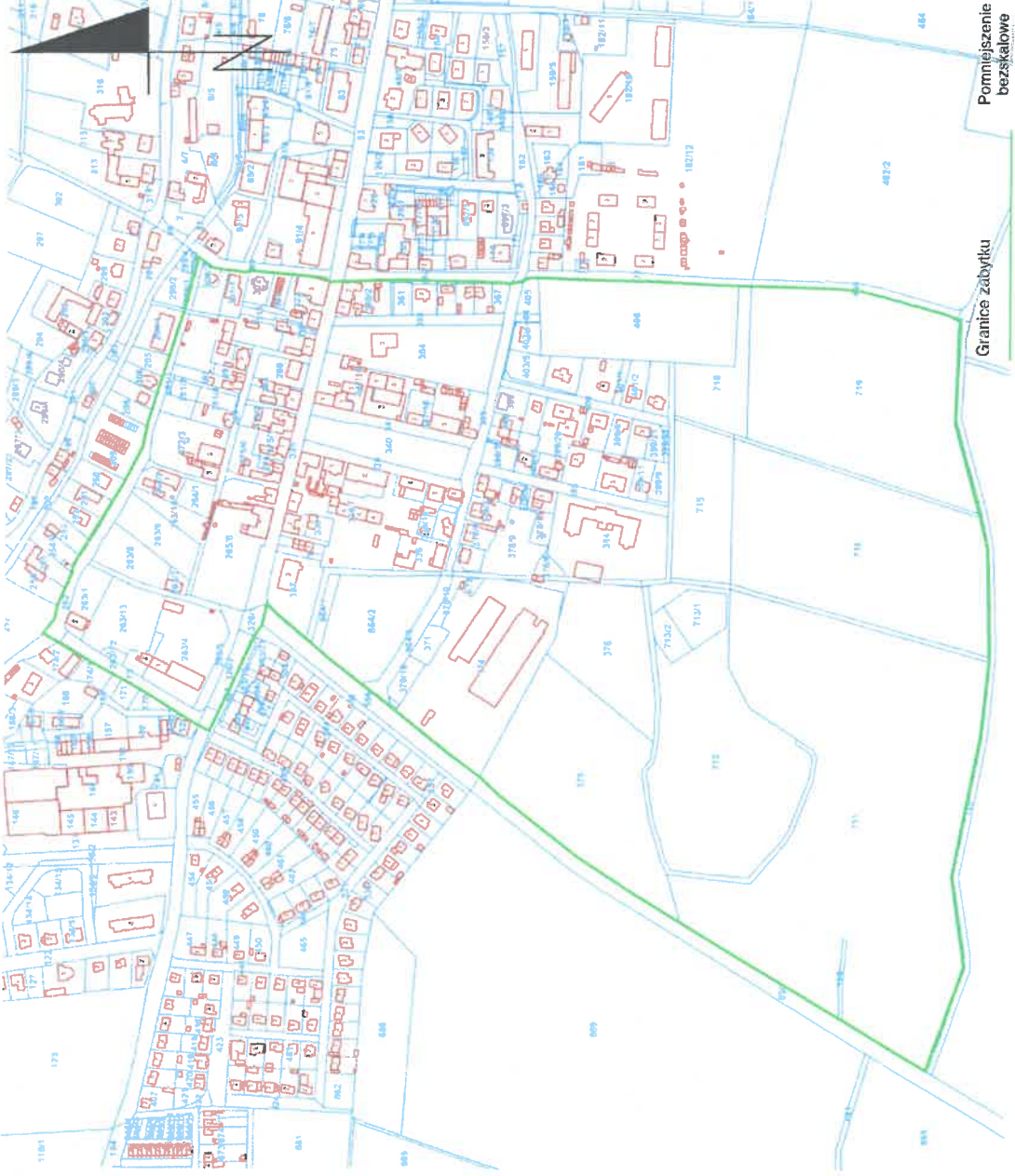
1. Nazwa

2. Czas powstania

HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY
OSIEDLA BRACI MORAWSKICH

XVIII—XIX w.

9. Materiały graficzne

Granice zabývku
Pomniejszenie
bezzkatowe

3. Miejscowość

PIŁAWA GÓRNA

4. Adres (ulica, nr posesji)
pl. Piastów Śląskich

5. Przynależność administracyjna

województwo: **DOLNOŚLĄSKIE**

powiat: **DZIERŻONIOWSKI**

gmina: **PIŁAWA GÓRNA**

6. Współrzędne geograficzne

**50.681727137881765,
16.745660705085456**

7. Użytkowanie obecne

**MIESZKALNE
USŁUGOWE**

8. Stan zachowania

4

NAZWY: Gnadenfrey, Gnadenfrei (do 1945), Piława Górna (po 19445 r.).

HISTORIA:

W 1743 r. z inicjatywny ówczesnego właściciela Piławy Górnej, Ernsta Juliusa von Seidlitz, założono na terenie obecnej Piławy Górnej nową osadę Braci Morawskich, którzy przybyli tutaj w związku z przesiedłowaniem religijnymi, zaś ich głównym ośrodkiem religijnym było saskońskie Herrnhut. Nowo założona osada otrzymała nazwę Gdnadenfrey. Wytyczno wówczas obszerny plac (dziś tożsamy z placem Piastów Śląskich); wokół którego rozwinąć zaczęła się zabudowa mieszkalna i funkcjonalna Braci Morawskich. W 1744 r. wzniesiono dom modlitwy, zaś rok wcześniej na terenie dzisiejszego parku poświęcono cmentarz. W 1746 r. rozpoczęto zaś budowę Domu Braci Morawskich. Kolejno na terenie osady powstała szkoła dla chłopców, pełniącą tę funkcję do 1766 r., kiedy to przeniesiono ją do Domu Braci, zaś budynek ten przeznaczono na Dom Wdów. Równocześnie na terenie osady Gnadenfrey powstawały zabudowania mieszkalne dla członków wspólnoty Braci Morawskich, co w dało w efekcie spójną kompozycyjnie całość. W 1792 r. część najważniejszych budynków osiedla zostało strawionych przez pożar, a później odbudowanych. W 1830 r. na terenie osady wyróżnienią się 52 budynki mieszkalne. Oprócz zabudowań mieszkalnych i tych związanych z działalnością edukacyjną oraz wychowawczą, prowadzoną przez Braci Morawskich, na terenie osiedla założono także tereny zielone. Z biegiem lat pierwotna, niewielka osada znacznie się rozrosła, aż w 1928 r. osiedle Braci Morawskich połączono w jedną administracyjną całość z innymi częściami stanowiącymi dzisiejszą zabudowę miasta Piława Górna, zaś miejscowość otrzymała nazwę Grandenfrei, od nazwy osiedla Braci Morawskich. Dawne osiedle Braci Morawskich w Piławie Górnej jest do dziś czytelne na mapie miasta, zaś jego najstarsze elementy kompozycyjne, tj. budynki mieszkalne i usługowe, zlokalizowane są przy placu Piastów Śląskich, ul. Szkolnej, ul. Staszica, ul. Małej i ul. Kwiatowej. Pozostałości cmentarza Braci Morawskich zachowały się na terenie dzisiejszego Parku Miejskiego.

Istniejące zagrożenia, postulaty konserwatorskie, źródła i literatura –
załącznik do karty ewidencyjnej nr 1.

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)
20czerwiec 2023 r.

Kamil Pawłowski

dr Kamil Pawłowski

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

Nr 1

1. Miejscowość	PIŁAWA GÓRNA	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	PIŁAWA GÓRNA	HISTORYCZNY UKŁAD URBANISTYCZNY OSIEDLA BRACI MORAWSKICH	ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA POSTULATY KONSERWATORSKIE ŹRÓDŁA I LITERATURA
3. Powiat	DZIERŻONIOWSKI		
4. Województwo	DOLNOŚLĄSKIE		

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA:

- przekształcenia istniejącego układu urbanistycznego Osiedla Braci Morawskich, wynikające z rozwoju zabudowy usługowej i mieszkaniowej oraz infrastruktury użytkowej;
- modernizacja istniejącej, historycznej zabudowy z wykorzystaniem materiałów i rozwiązań ahistorycznych;
- brak działań zmierzających do zachowania historycznych budynków, ich przebudowy i rozbiorki;
- brak zachowania historycznych podziałów i układu zabudowy.

POSTULATY KONSERWATORSKIE:

- zachowanie charakterystycznych cech układu urbanistycznego Osiedla Braci Morawskich, objętego ochroną konserwatorską (historyczne nawierzchnie, ciągi dróg, rozplanowanie zabudowy);
- w przypadku nowych inwestycji zachowanie cech typowych architektury regionalnej, tj. bryły, formy elewacji i kształtów dachów, materiałów wykończeniowych;
- modernizacja istniejącej zabudowy mieszkalnej z poszanowaniem substancji zabytkowej, bryły i formy;
- lokowanie nowej zabudowy mieszkalnej w linii zabudowy historycznej;
- zachowanie historycznej zieleni miejskiej, zwłaszcza na terenach cmentarzy i parku miejskiego;
- modernizacja obiektów istniejących z nadaniem im nowych funkcji użytkowych, z zachowaniem historycznej formy i bryły budynku.

ŹRÓDŁA I LITERATURA:

- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien, Breslau 1830.*
- Knie J., *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und andern Orte der Königl. Preuß. Provinz Schlesien, 1845.*
- Meyer D., *Geschichte der evangelischen Brüdergemeinen in Schlesien, insonderheit der Gemeinde zu Gnadenfrei, 2021.*
- Schneek R., *Vergangenheit und Gegenwart von Peilau-Gnadenfrei, Reichenbach in Schlesien 1911.*
- *Słownik geografii turystycznej Sudetów, T. 21, Wzgórza Niemczańsko-Strzelińskie, Przedgórze Paczkowskie, N—Ż, red. M. Staffa, Wrocław 2008.*
- Voß H., *Vorgeschichte und Entstehung der Brüdergemeine Gnadenfrei i. Schl., Gnadenfrei 1927.*
- Zimmermann F.A., *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien, T. 5, Brieg 1785.*

Kartografia

- Messtischblatt, Gnadenfrei 3135, 1926 r.
- Gnadenfrei 1795 [plan osiedla] w: Voß H., *Vorgeschichte und Entstehung der Brüdergemeine Gnadenfrei i. Schl., Gnadenfrei 1927, p. s. 19.*

Opracowanie załącznika:

(data i podpis)

Kamil Pawłowski

20 czerwiec 2023 r.

dr Kamil Pawłowski

